

“Με την πίστη θα δούμε θαύματα και το πρώτο και κύριο θα είναι η επιστροφή η δική μας”

/ [Γνώμες](#)

Κωνσταντίνος Γανωτής-Φιλόλογος-Συγγραφέας, ομιλητής και συνεργάτης του Ραδιοφωνικού Σταθμού της Πειραιϊκής Εκκλησίας

Ὁ ἄνθρωπος πλάστηκε μέσα στὸν Παράδεισο καὶ εὐτυχία του ἦταν ὁ Θεὸς καὶ τὰ δῶρά του, ὁλόκληρη ἡ φύση, ὕλικὴ καὶ πνευματικὴ.

Ὑπαρξιακὸ στοιχεῖο τοῦ ἀνθρώπου ἦταν πάντα ἡ χαρά, ἡ ἱκανοποίηση τῶν ἐπιθυμιῶν του καὶ ἡ ἀσφάλεια αὐτῶν, δηλαδή νὰ εἶναι αἰώνια ἀγαθὰ καὶ ὁ ἴδιος ὁ ἄνθρωπος νὰ εἶναι αἰώνιος. Ὁ πόνος, ὁ θάνατος, ἡ κακία, οἱ φυσικοὶ νόμοι δὲν ὑπῆρχαν ἀκόμα καὶ ὁ ἄνθρωπος τὰ ἀγνοοῦσε. Ἦξερε μόνο τὴ ζωὴ καὶ τὴν ἀθωότητα, ποὺ τὴν χαρακτήριζε. Καὶ κάτι ἀκόμα, αἰσθανόταν ὅτι ἡ στέρηση αὐτῶν θὰ ἦταν πολὺ κακὸ πρᾶγμα. Αὐτὸ τὸ αἰσθανόταν.

Καὶ ὅμως ἐτόλμησε νὰ ἀψηφήσει τὴν ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ προτιμήσει τὸ θάνατο. Αὐτὸ ἦταν ἡ κολοσσιαία βλακεία τοῦ ἀνθρώπου καὶ δὲν θὰ μάθουμε ποτὲ γιατί τὴν ἔκανε, ὅπως κι ἐμεῖς ἐδῶ δὲν ξέρουμε γιατί ἀμαρτάνουμε · αὐτὸ εἶναι σκεπασμένο ἀπὸ τὸ μυστήριον τῆς ἐλευθερίας καὶ ἡ ἐλευθερία εἶναι ὑπαρξιακὸ στοιχεῖο κι αὐτὴ τῆς ἀνθρώπινης φύσης.

Ὅταν ὁ Κάιν ἔκανε τὴν ἀδελφοκτονία κι ἐτοιμάστηκε νὰ δεχτεῖ τὴν ποινὴ του, τὸν θάνατο, ἐξεπλάγη ἀπὸ τὴν βεβαίωση ὅτι δὲν θὰ πεθάνει, ὅπως δὲν πέθαναν καὶ οἱ γονεῖς του ἀμέσως μετὰ τὸ ἀμάρτημά τους. Ὁ Θεὸς ἔδωσε χρόνο στοὺς ἐπαναστάτες τοῦ Παραδείσου γιὰ μετάνοια. Αὐτὸ ὁ Κάιν δὲν τὸ δέχτηκε ἔτσι καὶ καταπιάστηκε νὰ οἰκοδομήσει τὴν εὐτυχία του, τὴν δική του καὶ τῶν ἀπογόνων του, χωρὶς τὴν εὐλογία τοῦ Θεοῦ. « Κάιν δὲ ἦν οἰκοδομῶν πόλιν ». Καταπιάστηκε δηλαδὴ νὰ χτίζει πόλη. Ἡ πόλη ἀποτελοῦσε ἓνα καινούργιο Παράδεισο, ὅ,τι ἔβλεπε γύρω του ἦταν φτιαγμένο ἀπ'τὸν ἄνθρωπο. Καὶ αὐτὸν τὸν τεχνητὸ Παράδεισο τὸν ἔκανε καὶ σὰν κατήχηση στὸ υἱό του τὸν Ἐνῶχ καὶ στοὺς ἀπογόνους του. Τοὺς κατηχοῦσε στὴν καινούργια θρησκεία, στὴ λατρεία τοῦ ἀνθρώπου ὡς καινούργιου Θεοῦ. Γι'αὐτὸ καὶ οἱ ἀπόγονοι τοῦ Κάιν ὀνομάστηκαν ἄνθρωποι. (Τὴν πόλη ποὺ οἰκοδόμησε ὁ Κάιν τὴν ὀνόμασε Ἐνῶχ-τὸ ὄνομα τοῦ υἱοῦ του).

Ὑστερα, ὅταν γεννήθηκε ὁ Σήθ, ὁ συνεχιστὴς τῆς ἄλλης παράδοσης, τῆς παράδοσης ποὺ εἶχε ξεκινήσει ὁ Ἄβελ, δὲν ἤθελε οἱ ἀπόγονοί του νὰ ὀνομάζονται ἄνθρωποι κι ἔτσι ὀνομάστηκαν « υἱοὶ Θεοῦ ». Αὐτοὶ δὲν κατοικοῦσαν σὲ πόλη · ἔβλεπαν γύρω τους τὰ θαυμάσια δημιουργήματα τοῦ Θεοῦ καὶ ζοῦσαν κοντὰ στοὺς γενάρχες τους, ποὺ εἶχαν ἐγκατασταθεῖ « κατέναντι τοῦ Παραδείσου » κι ἀπὸ ἐκεῖ τὸν ἔβλεπαν καὶ στέναζαν καὶ θρηνοῦσαν « οἷων ἀγαθῶν ἐστερήθησαν » μὲ τὴν παρακοή τους.

Στὸ μεταξὺ ἡ πόλη τῶν ἀνθρώπων ζοῦσε μέσα στὸ δημιουργικὸ ὄργανισμὸ τῆς « ἀνάπτυξης καὶ τῆς προόδου ». Μὲ τὰ ἐπινοημένα ἀγαθὰ ἀπώθησαν κάθε ἀνάμνηση τοῦ Παραδείσου καὶ ρίχτηκαν στὸν ἀγῶνα τῆς ἱκανοποίησης τῶν ἐπιθυμιῶν τους. Ἔτσι ἔφτασαν νὰ γίνουν σκάνδαλο γιὰ τοὺς « υἱοὺς τοῦ Θεοῦ », ποὺ ἔβρισκαν τὶς θυγατέρες τῶν « ἀνθρώπων » ἐλκυστικότερες καὶ ζευγάρωναν μαζί τους καὶ τότε χάθηκε σχεδὸν κάθε ἐλπίδα μετάνοιας καὶ ὁ Θεὸς ἔφερε τὸν κατακλυσμὸ. Δηλαδὴ ὅταν ὅλοι οἱ κάτοικοι τῆς γῆς ἔγιναν ἄστοι · καὶ οἱ ἄστοι μ'ὅλη τὴν πρόοδο καὶ τὴν ἀνάπτυξη δὲν κατάφεραν νὰ βροῦν τὴν εὐτυχία τους. Πάντως δὲν ἤθελαν νὰ παραδεχτοῦν τὴν ἀποτυχία τους καὶ πίστευαν ὅτι χρειάζονται κάποιες βελτιώσεις καὶ θεραπεῖες ποὺ θὰ καθιστοῦσαν τὴν ἀμαρτία τους αἰώνια · γι' αὐτὸ ὁ Θεὸς ἔφερε τὸν κατακλυσμὸ · τὸ κακὸ εἶχε γίνει στὴν πράξη ἀθεράπευτο.

Αὐτὴ ἡ ἱστορία τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἀκούγεται σὰν παραμῦθι, γιατί ἐμεῖς οἱ ἄστοι ἀσκηθήκαμε σὲ ἄλλη γλῶσσα καὶ σὲ ἄλλη λογική. Ὁ Θεὸς ὅμως μᾶς μίλησε

μέσω τοῦ Μωϋσῆ σ' αὐτὴ τὴ γλῶσσα καὶ μ'αὐτὴ τὴ λογικὴ. Ἐπειδὴ ὅμως ὅσα γράφει ἡ Παλαιὰ Διαθήκη εἶναι καὶ γεγονότα ἱστορικὰ ἀλλὰ καὶ σύμβολα τῆς ἱστορίας, αὐτὴ ἡ διήγηση τῆς Γένεσης ἐφαρμόζεται συμβολικὰ στὴν παντοτινὴ καὶ τὴ σύγχρονη ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητας. Τώρα ποὺ γίναμε σχεδὸν ὅλοι ἄστοί, μοιάζουμε πολὺ μὲ τὸ «ἀνθρώπινο γένος», πρὶν ἀπ'τὸν κατακλυσμὸ. Φαίνεται ὅμως πῶς στὸν τότε κόσμος, ποὺ ἦταν ὀλιγάριθμος, ἐξαίρεση ἦταν μόνον ὁ Νῶε, ποὺ ἄξιζε νὰ σωθεῖ μέσα στὴν Κιβωτό. Ἀλλὰ ὕστερα ἀπὸ δυὸ χιλιετίες ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας, θὰ πρέπει νὰ ἔχει πολλοὺς Νῶε ἢ οἰκουμένη καὶ αὐτοὶ οἱ Νῶε συγκρατοῦν τὴν ὀργὴ τοῦ Θεοῦ καὶ καθυστεροῦν τὴν «δικαίαν αὐτοῦ ἀπειλήν».

Ὅλες οἱ προσπάθειες τοῦ σύγχρονου ἀστοῦ νὰ ἀπολαύσει τὴν πολυπόθητη εὐτυχία συνιστοῦν μιὰ μεγάλη τραγωδία. Ἡ λέξη ποὺ ξεστομίσαμε, ἡ τραγωδία, μᾶς θυμίζει ὅτι καὶ στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα οἱ ποιητές μας τέτοια παράστησαν τὴν προσπάθεια τοῦ ἀρχαίου ἀνθρώπου νὰ εὐτυχίσει. Πλοῦτος καὶ ἐξουσία ἦταν τὸ ἱστορικὸ ἰδανικὸ ὅλης τῆς ἀνθρωπότητος πρὸ Χριστοῦ, ἀπὸ τὰ μυθικὰ ἀκόμα χρόνια. Ὁ τραγικὸς Εὐριπίδης μᾶς μαρτυρεῖ σ'ἓνα χορικὸ στὶς Βάκχες του :

“ Τί τὸ σοφὸν ἢ τί τὸ κάλλιον παρὰ θεῶν γέρας ἐν βροτοῖς

ἢ χεῖρ' ὑπὲρ κορυφᾶς τῶν ἐχθρῶν κρείσσω κατέχειν ; ”

(Ποιό εἶναι τὸ σοφὸ καὶ ποιό τὸ ὠραιότερο δῶρο ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους παρὰ νὰ ἔχει κανεὶς τὸ χεῖρι δυνατότερο πάνω ἀπ'τὴν κορυφὴ τῶν ἐχθρῶν ;)

Καὶ ὁ ἄλλος τραγικὸς ὁ Σοφοκλῆς, σὰν νὰ ἤθελε νὰ συνηγορήσει μὲ τοὺς «υἱοὺς τοῦ Θεοῦ», ποὺ νικῆθηκαν ἀπὸ τὰ κάλλη τῶν θυγατέρων τῶν «ἀνθρώπων», μᾶς ἔδωσε κι αὐτὸς ἓνα χορικὸ ποὺ ἀρχίζει κι αὐτό μὲ τὸ :

“ Ἔρως ἀνίκατε μάχαν. ”

Εἶδε ὅμως ὁ Σοφοκλῆς καὶ τὴ ματαιότητα τοῦ παγκόσμιου πολιτισμοῦ διαχρονικὰ καὶ βροντοφώναξε ἐκεῖνο τὸ τολμηρό :

“Ἴω γενεαὶ βροτῶν, ὡς ὑμᾶς ἴσας καὶ τὸ μηδὲν ζώσας ἐναριθμῶ. ”

(Ἀλλοίμονο, γενιές τῶν ἀνθρώπων, πῶς [ἢ γιατί] σᾶς βλέπω καὶ σᾶς μετράω [σᾶς λογαριάζω ἢ σᾶς βαθμολογῶ] νὰ ζεῖτε ἴσα μὲ τὸ μηδέν.)

Μέσα στὴν καρδιὰ τοῦ αἰῶνα, ποὺ τὸν εἶπαν χρυσοῦν αἰῶνα, ὁ ποιητὴς βλέπει ὅλες τὶς γενιές τῶν ἀνθρώπων καὶ τὶς βαθμολογεῖ νὰ ἀξίζουν ἐν ζωῇ (ὄχι μετὰ θάνατον) μ'ἓνα ὀλοστρόγγυλο μηδέν ! Ὅσο γιὰ τὴν «ἀρχὴν» ὅπως ὀνομάζει ὁ Περικλῆς τὴν ἐξουσία, ὁ Σοφοκλῆς πάλι μᾶς βροντοφωνάζει «ὕβρις φυτεύει τύραννον» · ἴσα-ἴσα ὅτι καυχιόταν ὁ Περικλῆς γιὰ τὴν Ἀθήνα του. Ἡ ἐξουσία γεννιέται ἀπὸ τὴν ἁμαρτία ! Αὐτοὶ οἱ στίχοι ἀπὸ τὰ κείμενα τῶν ἀρχαίων μας προγόνων ἀποτελοῦν τοὺς σαφέστερους ὀρισμοὺς τῆς ἀστικῆς κοινωνίας. Καὶ ὡς παράδειγμα ἐνδεικτικὸ μᾶς ἀναφέρει ὁ Περικλῆς στὸν Ἐπιτάφιό του ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι μὲ τὸ νὰ εἶναι τόσο πετυχημένοι ἀστοὶ τρῶνε τὰ εἰσαγόμενα ἐξωτικὰ προϊόντα μὲ

τὴν ἴδια αἴσθησις ποὺ τρῶνε τὰ ἐγγύρια. Οἱ ἀφελεῖς φιλόλογοι τῆς πατρίδας μου διδάσκοντας τὸν Ἐπιτάφιο στὰ Ἑλληνόπουλα, τὰ παρακινοῦν νὰ γίνουν καλοὶ πατριῶτες, νικητές, γιὰ νὰ τρῶνε ἀνανάδες, μπανάνες καὶ ἀβοκάντο τόσο εὐκόλα ὅσο τὶς ἐλιές καὶ τὰ σῦκα τοῦ χωριοῦ τους !

Βλέπουμε λοιπὸν πόσο σχετικὸ εἶναι τὸ πνεῦμα τῆς ἱστορίας τῶν παραμονῶν τοῦ κατακλυσμοῦ μὲ τὴν ἱστορία τοῦ χρυσοῦ αἰῶνος καὶ ὅλων τῶν αἰώνων τῆς ἀνθρωπότητας.

Ἀδελφοί μου, δὲν κάνω αὐτὴ τὴ διάλεξη γιὰ ἐπίδειξη γνώσεων ἢ πρωτοτυπίας. Μὲ ὀδηγοῦν πολὺ περισσότερο πατρικοὶ λόγοι. Βλέπω σχεδὸν ὅλους σας σὰν παιδιά μου καὶ ξέρω ὅτι θὰ δώσω λόγο στὸν Πλάστη μας, ἂν δὲν ἐπιχειρήσω νὰ ἐμποδίσω, ὅσο ἐξαρτᾶται ἀπὸ μένα, τὸν κατήφορο πρὸς τὸν χαμό. Γιατὶ ὅλος αὐτὸς ὁ βαρύγδουπος μῦθος τοῦ ἀστικοῦ πολιτισμοῦ, ποὺ τὸν ζοῦμε στὶς μέρες μας, εἶναι ἓνας μῦθος τραγικός · μῦθος τραγικός, ποὺ κοστίζει τὴν ἀπώλεια τῆς εὐτυχίας σὲ δισεκατομμύρια ψυχές. Καὶ εἶναι μῦθος γιὰτὶ οἱ ἄνθρωποι τὸν πιστεύουν χωρὶς νὰ ἐπαληθεύεται. Εἶναι καθαρὴ μάταιη πίστη.

Ἔτσι καὶ ὁ χορὸς τῶν Θηβαίων στὸ δράμα «Οἰδίπους τύραννος», ὅταν βεβαιώθηκε ὅτι ἔγιναν ὅλα αὐτὰ τὰ ἐγκλήματα καὶ μάλιστα ἀπὸ τὸν θαυμαστὸν Οἰδίποδα, ἔνιωσε νὰ συντρίβεται ὁ μῦθος τῆς εὐδαιμονίας του, δηλαδὴ νὰ διαψεύδεται ὁ μῦθος τῆς ἀστικῆς ζωῆς του μὲ τὸν καλὸν ἄρχοντα κ.τ.λπ. καὶ φωνάζει : “Εἰ ταῦτ’ ἀνεκτά, τὶ μάταν χορεύω ;” (Ἄν αὐτὰ εἶναι ἀνεκτά [ἐννοεῖται ἀπὸ τοὺς θεοὺς], γιὰτὶ μάταια χορεύω ;).

Κατ’αὐτὸν τὸν τρόπο ὁ σημερινὸς ἀστὸς βλέπει νὰ χάνονται καὶ νὰ διαψεύδονται τὰ ἀστικά ὄνειρά του, ὅτι δηλαδὴ θὰ ἔχει πλοῦτο καὶ δύναμη νὰ γίνῃ εὐτυχισμένος μὲ τὴν ἐπιστήμη καὶ τὴν πολιτικὴ καὶ ὅμως βλέπει νὰ κατατρύχεται ἀπὸ οἰκονομικὰ προβλήματα καὶ ἀδυναμία νὰ συλλάβῃ ἓνα στέρεο νόημα τῆς ζωῆς. Βλέπει τὸν θάνατο νὰ σαρώνει τὰ πάντα καὶ βρίσκεται στὴ φάση νὰ φωνάξῃ μαζί μὲ τὸν Σοφοκλῆ « Ἰὼ γενεαὶ βροτῶν, ὡς ὑμᾶς ἴσας καὶ τὸ μηδὲν ζώσας ἐναριθμῶ ». Γι’αὐτὸ σὰν τὸν χορὸ τῶν Θηβαίων αἰσθάνεται κι αὐτὸς ὅτι μάτην χορεύει. Κάπως ἔτσι γεννιέται ἡ κατάθλιψη στὸν κόσμος, οἱ καταχρήσεις, τὰ παρὰ φύσιν πάθη, οἱ κατακτήσεις ἄλλων χωρῶν καὶ ... ἡ εὐτυχία χάνεται.

Σήμερα οἱ μεγάλες Δυνάμεις τῆς Εὐρώπης καὶ τοῦ ὑπόλοιπου δυτικοῦ κόσμου διαθέτουν ὅπλα τρομερά, ἀστυνομίες, ἀντιτρομοκρατικὲς ὑπηρεσίες, ὑπηρεσίες πληροφοριῶν, καὶ ὅμως τρέμουν μπροστὰ σ’ἓνα παιδί, ποὺ τὸχουν ζώσει μὲ ἐκρηκτικά. Ξοδεύουν ἀμύθητα ποσά, γιὰ νὰ ἀντιμετωπίσουν ἐχθρούς, ποὺ ὅπως διαπιστώνουν ἐκπληκτοὶ κάποια στιγμή εἶναι δικά τους παιδιά. Ἡ παιδεία τους ἐξευτελίζεται ἔτσι, ποὺ ἐκπαιδεύει νέους ποὺ μισοῦν θανάσιμα (καὶ ὅχι

άδικαιολόγητα συχνά) τούς γονείς τους. Έκπαιδεύει γυναίκες που πληρώνουν γιατρούς, για να σκοτώσουν τα παιδιά τους με τις έκτρώσεις. Άκόμα με την «σοφή» τους οικονομία έχουν υποδουλωθεί όλα τα κράτη σε άορατους δανειστές και στενάζουν οι πιο αδύναμοι λαοί από δυσβάσταχτα χρέη. Οι άνθρωποι, με την έπιστήμη και την πολιτική, απέσπασαν ανυπολόγιστα κέρδη από την εκμετάλλευση γης και θαλάσσης και παρ'όλ'αυτά, σ'αυτή την εξελιγμένη εποχή, πεινούν, διψούν και μεταναστεύουν, για να βρουν καλύτερη τύχη, ενώ άλλοι τρέμουν τούς τρομοκράτες. Και οι πυρηνικές κεφαλές και τα δηλητηριώδη αέρια παραμονεύουν στα όπλοστάσια. Αυτά δεν είναι κινδυνολογίες, είναι η απόδειξη της άποτυχίας του πολιτισμού.

Οι άστοι δεν μπορούν πια να ζήσουν χωρίς τον ψυχίατρό τους, χωρίς τον άστρολόγο τους, χωρίς τον τραπεζίτη και τον σεκιουριτά τους και χωρίς πορνεία και μοιχεία. Ο μηδενισμός έχει σαρώσει παραδόσεις, θρησκείες, θεσμούς όπως ή οίκογένεια, ή φιλοξενία, ή πατριωτισμός. Οι εξαιρέσεις έχουν το μειονέκτημα να είναι εξαιρέσεις και βρίσκονται συνήθως στις τάξεις των φτωχών και των περιθωριοποιημένων. Αυτοί αποτελούν την εξαντλημένη έλπίδα για μια ανάκαμψη.

Όταν όμως πεισθούν οι άστοι ότι με την φιλοσοφία αυτή δεν έχουν έλπίδα να εύτυχήσουν άληθινά και να άπαλλαγούν από τον μύθο του πολιτισμού, ποῦ άραγε θα στραφούν ; Δεν ξέρουμε, γιατί ο κόσμος καλλιέργησε τρόπους σκέψης που μόνο στο χάος οδηγούν. Και οι άνθρωποι με τη ραθυμία τους δεν αλλάζουν εύκολα φιλοσοφία ζωής. Υπάρχει όμως βαθιά μέσα στον καθένα μας ένας άπωθημένος άγιος και στην αποκάλυψή του οδηγείται ο άνθρωπος από τη μεγάλη θλίψη, από τον μεγάλο πόνο · έτσι μάς ώφελούν πρακτικά και παράλογα οι δυστυχίες και οι συμφορές !

Σε κάθε τόπο όμως και σε κάθε έθνική παράδοση έχει εγκαταστήσει ο Θεός μνημεία της ύπαρξής του και υπομνήματα των έντολών του. Και καθώς δεν ζητάει από όλους παρὰ ένα έλάχιστο ύπακοής στις έντολές του, δηλαδή την άγάπη, τη φιλανθρωπία, ο κάθε άστος και γενικά ο κάθε άνθρωπος μπορεί να κερδίσει Παράδεισο με την άρετήν αυτή. Και μπορεί να ζυγίζει με ακρίβεια πόσο καλό και πόσο άναγκαῖο είναι ή φιλανθρωπία έκτιμώντας πόσο αυτός την χρειάζεται και την αίσθάνεται ο ίδιος, όταν του την προσφέρουν.

Για να φτάσουμε όμως να γίνουμε φιλάνθρωποι πρέπει να διώξουμε από μέσα μας την άστική φιλοσοφία, την μετατροπή δηλαδή του έαυτού του ο καθένας σε κέντρο του κόσμου, και αποβάλλοντας τον κοσμικό «άνθρωπισμό». Ύστερα πρέπει να αλλάξουμε τον τρόπο σκέψης μας, να πάψουμε δηλαδή να είμαστε όρθολογιστές και να άναζητήσουμε την πίστη· ή πίστη κατὰ τον άπόστολο Παῦλο είναι : “ Πραγμάτων έλεγχος οὐ βλεπομένων”. Με την πίστη θα ιδούμε θαύματα και

τὸ πρῶτο καὶ κύριο θὰ εἶναι ἡ ἐπιστροφή ἡ δική μας. Ἔτσι θὰ εὐτυχήσουν οἱ ἄστοι, ὅταν πάψουν δηλαδή νὰ εἶναι ἄστοι καὶ ἀναζητήσουν τὸν Παράδεισο μὲ τὴν ἀθωότητα καὶ τὴν φιланθρωπία. Δὲν θὰ χρειάζεται ὀργιαστικὲς ψυχαγωγίες πιά ὁ ἄνθρωπος, παραισθησιογόνᾳ, τυχερὰ παιχνίδια, διαστροφές, πλοῦτο καὶ ἄλλα, ποὺ τὰ χρειάζεται τώρα, γιὰ νὰ ἐπαληθεύει ἔστω καὶ μάταια διαρκῶς τὸν μῦθο τῆς χωρὶς Θεοῦ εὐτυχίας.

Μὲ τὶς πρῶτες ἀπόπειρες ἀμφισβήτησης τῆς ἀστικῆς ψυχολογίας θὰ φουσήξει ἓνα ἀεράκι ἀνοιξιάτικο στὴν ψυχὴ μας, θὰ διώξει τὰ σύννεφα τῆς κατάθλιψης καὶ οἱ ἄνθρωποι θὰ νιώθουν ἀθῶοι καὶ χαρούμενοι, χωρὶς νὰ τοὺς νοιάζει ἂν τοὺς χαρακτηρίσουν ἀφελεῖς καὶ χαζοχαρούμενους, ὅπως δὲν νοιάζει καὶ στὰ παιδιά.

Ἐπίλογος

Ἀδελφοί μου, ἡ σωτηρία τοῦ κόσμου ἔχει συντελεστεῖ μὲ τὴ θυσία τοῦ Χριστοῦ καὶ μὲ τὴν Ἀνάστασή του. Δὲν ἀπαιτεῖται πλέον ἄλλη θυσία παρὰ μόνον ἡ ὁμολογία τῆς ἀποτυχίας μας. Νὰ σταματήσουμε τὸν τεχνητὸ Παράδεισο τοῦ ἀνθρώπου-Θεοῦ. Ἡ ὁμολογία αὐτὴ ἀποτελεῖ λογικὴ κρίση, γιὰ νὰ φέρει θεραπεία πρέπει νὰ γίνει ἐξομολόγηση, ἀλλὰ αὐτὸ ἐμποδίζεται ἀπὸ τὴν ῥαθυμία καὶ τὴν ἀλαζονεία τῶν ἀνθρώπων. Τὰ ἄγρια αὐτὰ θηρία δὲν τὰ νικάει καμμιά διαλεκτικὴ, κι ἂς εἶναι αὐταπόδεικτη ἡ ἀποτυχία μας. Ὁ ἄνθρωπος γίνεται ἓνα εἶδος μάρτυρα τῆς ιδεολογίας του, κι ἂς εἶναι αὐτὴ ποὺ χάλκευσε τὰ δεσμά του. Ὅταν ὅμως μέσα στὴν παραζάλη τῆς δυστυχίας του, γυρίζοντας ἀπὸ τὴν κηδεία τοῦ τέκνου του ἢ τὴν ψυχιατρικὴ κλινικὴ, ὅπου πῆγε καὶ τὸ ἔκλεισε ἢ ὅταν μετὰ τὸ διαζύγιο ἰδεῖ τὰ ὀργισμένα μέσα στὴν ἀπελπισία τοὺς μάτια τῶν παιδιῶν του ἢ ὅταν γυρίζει σπίτι της ἢ γυναῖκα μετὰ τὴν ἔκτρωση ἰδεῖ ἐσένα νὰ γυρίζεις ἀπὸ τὴν λειτουργία ἀναπαυμένος, εἰρηνικὸς κι εὐχαριστημένος καὶ μὲ τὴν ἐκτίμηση τῶν παιδιῶν σου, τότε μπορεῖ νὰ παρακινηθεῖ νὰ κλάψει καὶ τὸ κλάμα θὰ σώσει τὸν κόσμο, ἀδελφοί μου.

Τὸ δυνατὸ χαρτὶ τοῦ Θεοῦ στὴν πάλη του μὲ τὸν διάβολο τὸ πετυχαίνει μὲ τοὺς μάρτυρες. “Μάρτυρες Κυρίου πάντα τόπον ἀγιάζετε”, φωνάζει ἡ Ἐκκλησία μας. Αὐτοὶ οἱ μάρτυρες τῶν πρώτων αἰώνων τῆς Ἐκκλησίας μας ἐλύγισαν τὴν ἀλαζονεία τοῦ κόσμου καὶ σήκωσαν τὰ στέμματα ἀπὸ τὶς κεφαλὰς τῶν εἰδωλολατρῶν καὶ τὰ φόρεσαν στοὺς χριστιανοὺς βασιλιάδες τῆς ῥωμιοσύνης χωρὶς αἷμα, μόνο μὲ τὸ μαρτύριο τῆς ὑπομονῆς. Αὐτὸ τὸ ρόλο μᾶς ἀναθέτει στὴ δύσκολη τούτῃ ἐποχὴ ὁ Θεός. Νὰ δώσουμε τὴ μαρτυρία τῆς ἀλήθειας του καὶ τῆς ἀγάπης του. Καὶ χαίρομαι, γιὰτὶ καὶ μὲ τὴν παρουσία σας ἐδῶ σ’αὐτὴ τὴν ὁμιλία δείχνετε ὅτι ἤδη ἀναλαμβάνετε αὐτὸν τὸν ρόλο. Συγχαρητήρια.